

מראי מקומות- בכורות ב'

הלוקח עובר חמורו

ב' בהמות, הרי לכאן' בכה"ג שפיר שיין לומר שיהי' חייב בבכורה אם נולדו שניהם בכורות, עכ"פ למ"ד יש ברירה, דנתברר למפרע איזה מהם הי' של הישראל, ובכור זה בכור מעליא של ישראל הוא. וצידד דאולי אם באו לחלוק מכאן ולהבא, ולא באו לחלק באופן שיהי' נתברר למפרע לאיזה מהן הי' איזה בכור, אולי בכה"ג יהי' פטור אף למ"ד יש ברירה [וצ"ע בגדר דבר זה].

(ד) **שנא' בישראל אבל לא באחרים- ובענין בהמה של הפקר, ע' במהרי"ט אלגאזי (פרק ראשון, ו'), שהביא מהתוספתא דמבואר דבהמה של הפקר פטור, וביאר המהרי"ט א דהכוונה הוא דבהמת מדבר, דהיינו שהיתה הפקר מתחלה, ולא הי' לו בעלים מעולם, דאם ילדה בכור בעודה הפקר קודם שזכה בה שום אדם, לא חייל קדושה על הבכור מאליו, דאע"ג דבכור בפטר רחם קדוש מאליו, אף שלא הקדישו בפה קדוש מאליו, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.**

(ה) **דאי תנא לוקח, ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר, דקא מפקע לה מקדושה- פרש"י, דמייתי לה לקדושה שתהא שובתת בשבת, וכיון דמצוה עביד, ליכא למקנסי'. ותוס' חולק עליו, דלשון קדושה לא משמע כן, אלא קדושת בכורה. וע' בראשית בכורים שהק' על רש"י, איזה מצוה היא זו דקא מייתי לה לקדושה. ותי' שמי שאין לו בהמה, אף שאינו עובר כלום בשבת, אולם גם אינו מקיים המצוה דשבייתת בהמתו. וא"כ, נמצא שיש סרך איסור היכא שמוכר בהמתו לעכו"ם, דאז נמצא שאינו יכול לקיים המצוה דשבייתת בהמתו [ואף דלכא' שיין זה גם כשמוכרו לישראל אחר, אבל עכ"פ ע"י מכירתו יהי' עכ"פ ישראל אחר יכול לקיים המצוה, וא"כ אולי אין בזה אף סרך איסור]. וממילא היכא שעושה כן, הי' מקום לקנסי'.**

(ו) **אימא לקנסי'- פרש"י, לפדות העובר מן העכו"ם וליתנו לכהן. פי' הרש"ש והגרי"ז, דכוונתו הוא דמחלל הקדושה על מעות שבידו, וליתן הפדיון להכהן. אבל ע' בראשית בכורים דכ' דלפי רש"י, הה"א של**

(א) **הלוקח עובר חמורו של עכו"ם והמוכר לו- ע' במהרי"ט אלגאזי (פרק ראשון, אות א', ד"ה הן) שהק' דלפי מש"כ תוס' והרא"ש (לקמן ג:) דעובר נחשב דבר שלא בא לעולם לענין הקנאה, א"כ לכאן' צ"ל דמיירי כאן דקנה גוף האם בנוגע לקנין העובר. והעיר, דלפי זה כבר אנו יודעין מרישא של המשנה, ציור דלוקח עובר חמורו של עכו"ם, דאף היכא שיש לישראל ועכו"ם שותפות בגוף הבהמה שהולד פטור מבכורה, ולאפוקי משי' ר' יהודה, ובגמ' מבואר דרק מסיפא אנו יודעין כן, והניח בקו'. ובהערות להמהרי"ט אלגאזי אי' דהשואל ומשיב (מהדו"ד, ח"ב, סי' קפ"ז) תי' דמתני' סתם משנה הוא, ואתי כר"מ דס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ותוס' והרא"ש כותבים להלכה דקיי"ל דא"א מקנה דשלב"ל. ובהערות להגרי"ש אי' דאף דקונה האם כלפי העובר, אבל מ"מ יתכן דא"י קנין בגוף ממש, וא"כ אין ראי' מכאן דאף דישראל יש לו קנין בגוף הבהמה דפטור מבכורה, דהא אין כאן קנין לישראל בגוף הבהמה ממש. עוד תי' דמשכחת לה דקנה הישראל העובר מיד, דהיינו לא רק לכשתלד, אלא אפי' אם תמות או תשחט האם יהי' הבשר העובר שלו, ודאי דקנה את העובר דירך אמו הוא, והו"ל כהקנה לו א' מאבריה, ובכה"ג שפיר חל מיד, אפי' אם אינו קונה חלק מגוף האם כלל. וע"ע בקהלות יעקב (א') מש"כ בזה.**

(ב) **והמשתתף לו- כ' החזון איש (בכורות ט"ז (א), ח', ד"ה נראה) דגם שותפות דלוי בעובר פטור מבכור, דכי היכי דדרשי' כל בכור, דאיכא כולה למעוטי שותפות דנכרי, ה"נ ממעטינן שותפות לוי דליכא כולו בחיוב, וגם אסור למכור לו אוזן עובר משום הפקעה, אבל מותר למכור לו בהמה מעוברת, שהרי לא עביד משום הפקעה, שהרי מוכר את האם.**

(ג) **והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה- אי' בהערות להגרי"ש לדון, היכא שקיבל ממנו**

מכר בהמה לעובריה מאי- העיר המרומי (י)
שדה, מ"ש דנקט הגמ' השאלה בלשון
 בדיעבד, אם עשה כן, הרי עיקר השאלה הוא
 אם מותר לעשות כן או לא, והול"ל מהו
 למכור בהמה לעובריה. ותי' דתרת' מספקא
 לי' (א) האם מותר למכור בהמה שעדיין אינו
 מעוברת לצורך העוברים שעדיין אין לה,
 ובלישנא דבדיעבד קמ"ל דנסתפק נמי
 בבהמה מעוברת כבר, ומכר הבהמה
 לעובריה, דזה ודאי לכתחלה אסור מטעם
 העובר, והשאלה הוא אם בדיעבד קונסין
 אותו או לא.

ת"ש והנותן לו בקבלה, ולא קתני אע"פ
שאינו רשאי- ע' ביד דוד שהביא מהקרית
מלך רב שהביא בשם אביו המחנ"א דמכאן
ראי' דמותר להפקיד בהמה לגוי בשבת, ולא
חיישינן שיעשה בה מלאכה, דאי ס"ד דאסור,
א"כ בלא"ה אינו רשאי, שיש לחוש שיעשה
בה הגוי מלאכה בשבת. וכ' היד דוד שיש
לדחות, א', דמיירי דמשמרה בשבת שאינו
עושה בה מלאכה, וב', אפשר דמהאי טעמא
לא הי' ראוי למקנסי', כיון שלא נתנה לו על
דעת שיעשה מלאכה בשבת, ומיירי שהתנה
עמו שלא יעשה בה מלאכה, ואע"פ דלא
שפיר עבד, עכ"פ אין ראוי לקנסו בשביל כך,
אבל במכירה דעביד איסורא ויודע שיעשה
הגוי מלאכה, ראוי לקנסו.

אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד
כוכבים, וכו'- ע' בר"ן בסוף פ"ק דע"ז (ז).
בדפיו) שהביא מהרמב"ן דאיסור זה הוא רק
ממדת חסידות, אבל מעיקר הדין אין איסור
בזה. וע"ע בענין זה בפתחי תשובה (יו"ד
קמ"ז, ב'), שהביא מח' האחרונים במה דכ'
תוס' דלא מצינו דבני נח הוזהרו אהא
דמשתתפין שם שמים בדבר אחר, שיש
אחרונים דס"ל דאין מוזהרים על השיתוף
בכלל, דאין איסור להם לעבוד הקב"ה
בשיתוף אם אחר. אבל אחרים חולקים
בתקיפות, דאין כוונת תוס' אלא לענין
שבועה, דאין איסור לו להזכיר שבועתו עם
דבר אחר, אבל העצם איסור לעבוד
בשותפות הוא בתוקפו (ונפק"מ לענין
הנוצרים, אם הוי ע"ז להם או לא). וע' בטורי
אבן במגילה (כח.) מה שתמה על הרמב"ן

הגמ' היתה דקונסין אותו שיהי' חייב לפדות
 הפטר חמור מן העכו"ם, ושוב לפדות הפטר
 חמור ויתן השה לכהן.

בן בתיא מתיר בסוס- פרש"י, שאין הבהמה
עושה מלאכה דאורייתא, דסתם סוס לרכיבה
עומד, וחי נושא את עצמו. והעיר הגרי"ש,
הא מי יבדוק כיסו של הנכרי לדעת אם יש
משהו בהם דהסוס נושא, וזהו משוי ממש.
ותי' דמה שנמצא עם הרוכב טפל להרוכב,
וא"כ, אם על הרוכב אינו חייב משום דחי
נושא את עצמו, גם אינו חייב על מה שנמצא
בכיסו של הנכרי.

ונותן חצי דמיו לכהן- פרש"י, אבל קדושת
הגוף לא קדוש ליקרב למזבח, הואיל וחציו
לעכו"ם. וע' בחי' הגרי"ז שחקר בהא דאין
הבכור יכול ליקרב, האם הוא משום שיש
חסרון בעצם קדושת הבכור כיון שהעכו"ם
בעלים על חציו, דהיינו דאף הצד של
הישראל חסר בקדושת בכור, וא"כ נמצא
שאין לו אלא דין מתנות כהונה בלבד, או
דלמא בצד של הישראל אין שום חסרון מצד
קדושת הבכור, ומה שאין בו קדושת הגוף,
היינו משום דא"א שיהי' בו קדושת הגוף
לחצאין, וממילא בטל קדושת הגוף שבו,
ומותר בגיזה ועבודה. וע"ש שנקט בפשטות
כצד השני, שאין חסרון מצד דין קדושת בכור,
רק מצד מה שאינו יכול להקדישו לחצאין
(ע"ש לראיתו), אבל דייק מדברי רש"י דלא
ס"ל כן, שהרי כ' רש"י דאין בה קדושת הגוף
ליקרב למזבח, הואיל וחציו לעכו"ם,
דמשמע דמצד מה שחציו לעכו"ם יש חסרון
בעצם הקדושה.

קונסים אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו
לכהן- הק' בתוס' (לפי השיטה מקובצת),
כיון שקונסין אותו עד עשרה בדמיו, היינו
דצריך לקנותו מן הגוי, וא"כ למה יתן דמיו
לכהן, הרי צריך ליתן הבהמה עצמה להכהן.
ותי' (לפי נוסח השטמ"ק השלם) דפעמים
אינו יכול למהר כ"כ לקנותו מן הגוי, ואם הי'
מיירי בפטר חמור הי' ניחא טפי. וע"ע
בנמוקי הגרי"ב דתי' עוד ע"פ הגמ' לקמן (ג.),
דאם אין העכו"ם מסכים ליקח עד י' בדמיו,
אז מותר ליתן להכהן כל דמיו.

מסוגיין, דמבואר דמעיקר הדין הוא דאסור,
דאם ממדת חסידות הוא, א"כ שפיר לומר
דרשאי לעשות כן, כיון דמעיקר הדין מותר.

(ג) **והתורה אמרה לא ישמע על פיך- הק' הטורי**
אבן במגילה (כח.), מהו האיסור, הרי יכול
הישראל למחול להנכרי השבועה, ולא יעבור
כלום. ותי' דא"כ הרי הוא עובר על האיסור
דלא תחנם, שלא ליתן מתנת חנם לנכרי,
וא"כ ממ"נ יעבור איסור. אולם הק' ע"ז, הא
שי' ר' מאיר הוא דאין איסור ליתן מתנת חנם
לעכו"ם, וא"כ מהו הקו', לימא מתני' ר'
מאיר היא, וא"כ שפיר מותר להשתתף עם
הגוי, רק דצריך לוותר על השבועה, ולא תי'.

(ד) **על פיך- פרש"י, בהגרמת פיך. וע' בהערות**
להגרי"ש דצריך להוסיף כאן מה שכ' ר'
גרשום, דחיישנן שמא יבקש בפיו שישבע
לו, דזהו גדר האיסור, לא רק שיגרום על ידו
שיהי' שבועה, ומשמע שאין איסור בזה, רק
מה שיבקש בפיו ממש שישבע לו, דבכה"ג
עובר האיסור.